

Ung scenskribent

Av: Macarena Dusan och Afrang Nordlöf Malekian

Under hösten har fem unga skribenter från region Gävleborg diskuterat, skrivit och redigerat utifrån dansföreställningen *Dark Water* av koreografen Fredrik Quiñones. Projektet går under namnet Ung scenskribent och har drivits av oss som är redaktörer på Kultwatch. Genom en serie workshops har samtliga deltagare fått öva på att gestalta, berätta och kartlägga olika skrivmetoder och tankebanor samt förhålla sig till redaktionellt arbete. Undet workshoparna har arbetet utvecklats till berättelser om mörka hav och månlandskap, såväl som brev till Ångesten och Acceptansen.

Ung scenskribent blev en plats för unga skribenter att skriva i dialog med scenkonstverket. De har förhållit sig till dansföreställningen och de tankar som väckts har bidragit till att skribenterna skapat varsin text. Läsarna får nu möjlighet att ta del av dem och ratta in på skribenternas våglängd.

I dikten *Horisont* skriver Alan Sherdan om en pojke som reser till månen för att dansa med lysande figurer för att inse att hans koreografi hör hemma i havets djup. Så han börjar röra sig nedåt – en vertikal riktning som återkommer i novellen *Vidvinkelfantasi* av Albin Bladh, där huvudkaraktären låter sig själv falla till botten av en sjö samtidigt som den för en konversation med Vattnet och Gravitationen. Ett undersökande i vad det innebär att tro, acceptera och söka efter att få hela sig själv. Även Alva Svedvall arbetar med fallet i sin essä *Djupets makt* där hon undersöker hur verkets gestaltning av fallandet påminner om hur det är att leva med psykisk ohälsa. Men även om hur ett gigantiskt tygstycke, som tidigare skapat ett månliknande landskap på scenen, långsamt höjs till taket för att hänga som ett elakt omen över dansarna för att slutligen sluka dem. I Maja Rambergs novell *Kampen av ett inre väsen* får läsaren följa med i en inre kamp av uppgivenhet och som talar om längtan efter det kollektiva. Max Lindberg Sköld tar upp känslan av att vara vilsen i sig själv i sin text *En tyst betraktare*. Att inte kunna lita på sina egna tankar. En text som talar om hur vi människor letar efter strategier för att inte känna oss ensamma.

Djupets makt

Av: Alva Svedvall

Dansverket *Dark Water*, av koreografen Fredrik Quiñones, introduceras med känslan av att betraktaren uppmanas att blicka inåt. Verket inleds med korta sekvenser där scenljuset ständigt tänds och släcks, samtidigt som scenen avskärmas av ett transparent tyg. I de glimtarna av ljus ligger tre dansare på golvet. De kryper och krampar sig fram. Ibland springer de iväg. I en sekvens blir de tre dansarna som en enda person, fysiska kroppar i närhet – de kramas och i nästa ögonblick knuffar de undan varandra. En gestaltning av en instabil självkänsla. En koreografi om hur ångest och inre smärta, det som inte syns som ett blödande

Foto: José Figueroa.

sår, ter sig. Musiken i föreställningen låter som en puls – hjärtslag – vilket ytterligare förstärker känslan av ångest.

Dark Water gestaltar känslor som starkt kan kopplas till ett liv med psykisk ohälsa. Känslor som förtvivlan, ensamhet och rädsla. I föreställningen koreograferas det som ett fall ned i ett mörkt vatten. Den som faller blickar ut på människorna i sin omgivning men de märker ingenting, utan fortsätter sin vardag. Så fallet fortsätter och en obotlig panik slukar den fallande kroppen rätt framför omgivningens ögon.

Mitt i föreställningen dränks scenen i ett lilarött ljus. Dansarna ler och rör sig tätt intill varandra i takt med musiken. De ser varandra, vilket ger en stark känsla av glädje. Scenen påminner om de bra stunder då den psykiska ohälsan inte överrumplar människan. Tillfällen då allt kanske inte är så dåligt ändå. Nästan så bra att man kan inbilla sig själva att inget någonsin har varit fel. För att allt är bra i just den här stunden, bara för att ännu en gång falla tillbaka i de öronbedövande skriken av ens egna tankar. En bit in i verket höjs ett gigantiskt tygstycke, som tidigare skapat ett månliknande landskap på scenen, upp till taket. Tyget hänger över scenen som ett elakt omen. Ett omen om att något kommer hända snart. Men publiken lämnas länge ovetandes om tygets avsikter. Under sista scenen sänks det ned och landar ovanpå en av dansarna. Långsamt slukar tyget honom. Bit för bit pressas han ned av det tills enbart konturen av kroppen liggandes på golvet syns. Dansaren förlorar sig själv i vattnet. Kroppen bryts ned och omfamnas av ett mörker men verkar vara bekväm. Vattnet håller om dansaren och tycks viska med en mjuk röst.

”Du är *ingen* över ytan.”
”Du vet att du mår som bäst här nere.”

Hela publiken befinner sig på havsbotten. Hur många simtag behövs för att komma upp till ytan igen?

Att ta sig upp ur havet verkar smärta mer än när dansaren först sjönk ned. Varje simtag mot ytan är en kamp. Det är tungt och dansaren faller lätt tillbaka. Minsta felaktiga drag med armarna kan få dansaren att hamna tillbaka på den mjuka botten igen. Men dansaren får lära sig: att dras ned till botten igen är en del av att lyckas nå ytan. Processen att bli frisk från psykisk ohälsa innebär ofta perioder av att råka falla tillbaka i gamla vanor. Under de perioderna kan det kännas som att det vore lättare att ge upp och gå tillbaka till hur det var innan. Att övertyga sig själv att allt var mycket enklare då. Vilket delvis kan vara sant eftersom det var vad man kände till, det var hela ens liv. Att ta sig ur den bekvämligheten tar all ens energi och viljestyrka. Men för varje försök – för varje simtag – så kommer vattenytan närmare. Man tar sig längre och längre upp, och för varje gång man dras ned igen, blir fallet inte lika djupt. Tillslut nuddar fötterna inte längre botten, djupet förlorar sin makt.

När dansarens fingertoppar bryter vattenytan – tyget – och verkar omfamnas av den varma luften, blir det uppenbart

hur känslan av att ha saknat utsidan kan te sig. Dansaren flyter utmattad och lättad i havet samtidigt som solens strålar täcker kroppen – en värme och bekvämlighet likt den på havsbotten. I slutscenen av *Dark Water* kryper alla dansarna fram från tyget som ligger på scengolvet. De ställer sig upp med ryggen vänd mot publiken och betraktar tygstycket. Betraktar sina liv. Sina kamper.

Vidvinkelfantasi

Av: Albin Bladh

”Jag fångar dig”, försäkrade Vattnet. Vågorna slog mot bryggan. Kräftburarna rasslade intill mina knän. Jag tog ett steg närmare kanten. ”Det är inte landningen som oroar mig, utan fallet”, svarade jag. Vid horisonten guppade silhuetten av en segelbåt. Solen gömde sig bakom några mörka moln. ”Hela ditt liv har du drömt om att någon gång få landa. Begriper du inte att din landning kräver ett fall?” Jag andades in. Luften var kall. Björkarna vek sig i dungen bakom mig. Längre bort på stranden bråkade två måsar över en kvarglömd picknickkorg. Mina tår balanserade mellan plankorna och luften. ”Låt mig hela dig”, viskade Vattnet. Min högra hand greppade tag i badstegen och jag lät ena benet dingla över vattenytan. Jag lutade mig framåt, och släppte taget.

Jag betraktade min fallande reflektion. I utkanten av min spegelbild såg jag sjöboden. Metspöna som lutade mot dess fasad. Träbåten iförd sitt blåa kapell. Vattenytan såg alltihop. Jag med. Var det stormen som fick allt att se snedvridet ut? Intill bilden av min fallande kropp fanns ett sken. En kraft. Gravitationen. ”Vad får dig att tro att svaren du söker finns där nere?”, frågade Gravitationen mig med ett buller. ”Vattnet har sagt att jag kan hitta dem där”, förklarade jag.

Foto: José Figueroa.

Foto: José Figueroa.

”Långt fler än du har slukats av det löftet.”
”Så var finns svaren? Hur blir jag av med den här känslan inom mig?”
”Känslan kommer alltid finnas. Den blir du aldrig kvitt.”
”Vad tjänar då allting till?”
”Människa! Just den frågan har tagit dig hit. Du har varit så upptagen med att söka syftet med din existens att du glömt att glädjas åt att du finns. Acceptera ditt öde. Först då finner du svaren du söker. Först då, ska du känna dig helad.”

Mitt ansikte trängde igenom vattenytan. Jag slöt mina ögon.
”Du har snart landat, mitt barn. Bara lite till”, lockade Vattnet.
”Kan jag lita på dig?”
”Du saknar tro.”
Axlarna träffade ytan. Bålen tätt därefter.
”Är det vad som krävs för att bli helad? Tro?”
”En tro på något större. Ett hopp om förändring”, svarade Vattnet.
”Låt dig inte luras, människa. Vad du behöver är acceptans. Att godta livet för vad det är”, varnade Gravitationen.
Mina fötter passerade ytan. Jag började sjunka.
”Vem av er talar sanning?”

Jag sjönk ned till botten och öppnade ögonen. Träbåtens skrov gungade fortfarande intill sjöbodens röda kropp. Något nöp tag i min vänstra hand. Jag vred på nacken och möttes av en havskräfta.
”Hur uppnår man egentligen ett inre helande?”, frågade jag kräftan.
Kräftan nypte ännu hårdare. Jag viftade bort den, och den kröp vidare längs havsbotten.
”Kanske har du rätt. Kanske finns det inget definitivt svar.”
Jag simmade upp till ytan igen och fattade tag i badstegen. Allt var stilla nu. Björkarna hade kommit till ro uppe i dungen. Jag satte mig på bryggkanten och kisade ut över horisonten. Solen hade tagit allt mer mark på himlen, och dess strålar värmde mitt ansikte. Borta i fjärran ekade ljudet från segelbåtens dunkande motor.

Foto: José Figueroa.

En tyst betraktare

Av: **Max Lindberg Sköld**

Han stod precis framför mig. Bara några centimeter bort. Hans spinkiga kropp, flottiga hår och äckliga ansikte fick mig att vilja spy.

Han var killen ingen ville vara runt. Killen som aldrig blev bjuden på dejt eller inbjuden till festen. Han som blev skrattad åt. Han som ingen gillade.

Jag tittade in i hans mörka ögon. Han stirrade tillbaka. En tår rann nerför hans kind. Han var så svag. Jag hatade honom. Han var anledningen till min smärta. Varför kunde han inte bara vara som alla andra? Jag suckade högt och gick bort från spegeln. Torkade kinden med jackärmen.

Jag tänker tillbaka.

Jag har aldrig passerat in. Aldrig varit som de andra. Jag är en sådan person som människor inte ser. Som smälter in i skuggorna. Det har alltid varit så. Jag gissar att de andra kunde känna att jag var annorlunda. Men försökte de ens förstå mig? Jag hatar detta med människor. Att de är så dömande. Jag förstår mig inte på dem. Även om vi egentligen kanske har mer gemensamt än vad jag vill erkänna.

På ett sätt är jag glad att ingen försökte prata med mig. Jag var den enda som förstod mig själv. Eller rättare sagt, den enda som försökte förstå. Den enda jag kunde lita på. Jag försökte inbilla mig att jag inte behövde någon annan. Och även om jag behövde någon, vem skulle erbjuda sig att hjälpa en sådan som mig?

Jag spenderade mesta delen av min tid gömd i mina egna tankar och drömmar. Jag kände knappt skillnad på vad som var verkligt och inte.

Jag har aldrig känt mig ensam i mitt eget sällskap och heller aldrig sökt tillhörighet. Det kändes som att det alltid fanns något där. Något som lyssnade. Förstod. Tills den dagen då känslan förändrades. Jag visste inte vem jag var längre. Personen jag en gång varit fylldes med något annat.

Jag ville aldrig vara ensam. Jag sökte en samvaro och det var då de kom till mig.

Rösterna.

Rösterna från det förflutna. De slingrade sig runt min kropp. Fyllde mig med sina viskningar och skrik. Påminde mig om smärtan. Jag försökte värja mig. Slå dem ur mitt sinne. Ta mig loss ur deras grepp. Ta mig tillbaka till det lilla ljus som fanns kvar. Längtade till en känsla av trygghet.

Ju mer jag kämpade emot, desto tyngre blev allt. Runt omkring mig fanns bara ett kvävande mörker av känslor. Rösterna hade förblindat mig. Fått mig att se vad de ville att jag skulle se. Deras ord skrämde mig. Fick mig att inte vilja återvända.

Det lilla ljus som fanns kvar blev mindre och mindre för varje andetag jag pressade ut genom lungorna. Jag kunde se allt nu. Se igenom deras lögner. Men det var för sent. Jag insåg att jag var vilse. I samma plats jag brukade fly till. Det enda stället jag brukade känna mig trygg på. Vilse i mig själv.

Kampen av ett inre väsen

Av: **Maja Ramberg**

Kvällens mörka skugga och nattens tunga andetag slår dig hårt i ansiktet när du observerar människorna framför dig. Ståendes på perrongen, omgiven av ett folkhav du aldrig tidigare skådat, lyser månens klara sken upp ditt trötta ansikte. Och tanken slår dig, hur alla är så okända inför varandra. Vad tänker barnet som har boksidorna fyllda av hundöron? Och vad lyssnar personen med den slitna läderjackan och de stora hörlurarna på? Alla är så upptagna med att lägga sina egna livspussel, att ingen riktigt kollar upp. Det är inte förrän damen med den elektroniska rösten talar ut i de tysta högtalarna, som alla, om så bara för en kort sekund, tittar upp. Som en outtalad överenskommelse om att gemensamt höra, men inte lyssna. Istället, lika snabbt, återgår man till ovetskapen om vad människorna omkring en håller på med. Genom att stänga ute. Bläddra i boken. Gunga till musiken.

Den kollektiva motviljan att lära känna och släppa in, en vetenskap om hur vi håller varandra på avstånd. Ändå andas vi alla in den kalla luften i ett gemensamt andetag av desperation och samvete som säger: “Se på mig! Se på mitt liv!”. Men hur ska vi någonsin kunna se, om folk inte längre tittar? När viljan till förståelse sedan länge försvunnit. För kanske läste barnet med boksidorna fyllda av hundöron ett stycke som fick det att tappa andan? Kanske stängdes musiken av för personen med läderjacka och stora hörlurar – och kanske blev de då för första gången medvetna om sitt eget samvete?

Plötsligt faller en regndroppe bredvid dig på platsen vid perrongen där du står. Utan att ett ord yttras, finner du och de övriga på perrongen varandra i en djup suck. Det är som att alla förstår den gemensamma känslan – uppgivenheten.

Klockan slår 20.21 när tåget rullar in. Fötterna känns tunga och väskan väger bly. Du, likt de andra resande, tar dig kånkandes till din plats. Lättad sätter du dig ned, med insikten av att platsen bredvid är tom. Vagn 3, sits 36. Det trånga utrymmet fylls snabbt

av en kvav luft och utanför lägger sig molnen mörka. Ett åskoväder tycks vara på väg och du känner hur hjärtat börjar bulta – plötsligt känns vagnen du sitter i väldigt liten. Tåget gungar till och du ser hur de till synes livlösa kropparna rycks med. I ett försök till att andas, fokuserar du på att betrakta skådespelet som ett sömndrucket samspel mellan påhitt och sanning.

Med insikten av att du är fången bakom ditt eget huvuds galler – påminner du dig, för att inte tappa förståndet, att känslan av överklighet bara är ett påhitt skapat i rummen av ditt huvuds mörkaste vrår. Du håller ihop för att inte störa den kollektiva tystnaden som råder bland de övriga medresenärerna. Letar efter barnet med boken och personen med de stora hörlurarna. För hur skulle de reagera om du bröt tystnaden? Istället tittar du ut genom tågfönstret när det lämnar perrongen, och möter din egen spegelbild som sammanblandas med landskapet framför dig. Du blir ett med omvärlden och ju snabbare tåget färdas, desto suddigare blir bilden du ser av dig själv.

Horisonten

Av: Alan Sherdan

Opus 1: Sjunkande gryning

På brinken mellan liv och död, i en kropp som är i nöd.
Under och över vattenyta, snart slutar jag flyta.
Försöker intala mig att det är lugnt, men hjärtat fortsätter vara tungt.
Under vattenytan hör jag kanske till, där är det lugnt och tyst, man hör inte ett knyst.
Där finns det inget tjat, inget diktat.
Endast tomhet

Opus 2: Clair De Lune

Pojken vände blicken upp mot stjärnorna. Han såg små lysande figurer, dansande. De verkade glada över något. Han undrade hur någon kunde vara så lycklig, när det enda som existerar är en dystopi: krig och svält? Pojken önskade vara som figurerna, vara lycklig även om det inte finns något i världen som gav upphov till glädje.
Han tittade på de dansande figurerna, sedan på de outtröttliga svarta vågorna.
Var det värt att ge lyckan ett nytt försök när han var här nere, i det dunkla havet?
Pojken slöt ögonen och öppnade dem igen. Han befann sig på månen. Figurerna dansade runt honom och pojken kände en arom av rosor. Han blev extatisk och försökte dansa med figurerna men de knuffade undan honom. Pojken var ett mörker bland de ljusa, hörde inte till.

Pojken slöt ögonen och vaknade till av havets kalla vågor. Han var tillbaka. Pojken hade kommit underfund med att han inte tillhörde ljuset. Han var inte en av de dansande figurerna, och skulle aldrig bli en.
Det kanske var enklare att sjunka ned?

Opus 3: Undergång

Han andades häftigt.
Pojken accepterade sitt öde. Detta var kanske vad han ville ändå.
Detta var kanske hans helande sätt. Att låta sig själv sjunka. Att bli en del av havet och dansa nere i djupet.
Så pojken sjönk,

djupt,

djupt,

ned

Projektet är en del av Ung scenskribent som genomförts på uppdrag av Kultur Gävleborg, Region Gävleborg och i samarbete med Kultwatch och Gefle Dagblad. Tack till Studieförbundet Vuxenskolan Gävleborg och Gävle Teaterförening.

Macarena Dusan och Afrang Nordlöf Malekian är redaktörer på Kultwatch – en plattform för kulturanalys och kulturdebatt från ett avkoloniserande, klassmedvetet och feministiskt perspektiv.

Dark Water av dansaren och koreografen Fredrik Quiñones producerades av Riksteatern och spelades på Gävle teater 15:e november 2021.